

Розділ I

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГРАМАТИКИ

УДК 811.161.2: 81'37

Лариса Азарова, Галина Кухарчук
(Вінниця)

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРЕПОЗИТИВНИХ ІНШОМОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

У статті розглянуто лінгвальний статус та семантичні особливості препозитивних іншомовних елементів у сучасній українській літературній мові.

Ключові слова: іменникова префіксація, препозитивні іншомовні елементи, семантичне значення, зв'язані опорні компоненти, лінгвальний статус.

In this article it is considered linguistic status and semantical peculiarities of prepositional foreign elements in modern Ukrainian language.

Key words: nouns prefixation, prepositional foreign elements, semantic meaning, connected elements of support, linguistic status.

Лексика сучасної української літературної мови останнім часом поповнилася великою кількістю лексем, запозичених з інших мов. Проблемі дослідження статусу іншомовних препозитивних і постпозитивних одиниць присвячені праці В. Григор'єва, В. Акуленка, Н. Авілової, Є. Карпіловської, Н. Клименко, К. Городенської, І. Кочан, Н. Титаренко, О. Безпояско, В. Горпинича та інших. Двоїстий, гібридний характер цих іншомовних одиниць є тим об'єктивним фактором, що ускладнює визначення їх статусу [1, с.41]. Існують цікаві гіпотези і фрагменти теорій, якими конструктивно витлумачують статус цих іншомовних компонентів. Їх називають зв'язаними опорними компонентами (В. Лопатін, Н. Улуханов), частинами інтернаціональних слів (В.Виноградов), префіксованими

Розділ I. Актуальні проблеми граматики

основами (М. Шанський), афіксами (В. Лотте), суфіксами (афіксами) (Н. Авілова), препозитивними і постпозитивними блоками (В. Акуленко), напівпрефіксами (М. Степанова), префіксоїдами та суфіксоїдами (афіксоїдами) (З. Потиха), міжнародними терміноелементами (В. Григор'єв), відносно вільними (зв'язаними) морфемами (О. Кубрякова), одиницями особливого статусу (Р. Зятковська), субпрефіксами (О. Крашенинникова), префіксоїдами (К. Городенська), основами складних слів (Н. Клименко), афіксальними радиками (І. Кочан), суфіксоїдами (В. Горпинич), формами, що комбінуються, (Л. Хмелик) та ін. [2, с. 86]. Відсутність єдиного принципу в класифікації та словотвірній оцінці препозитивних морфем значною мірою пояснюється існуванням різних поглядів на такі поняття, як “префікс” та “перший компонент складного слова”, похідне та складне слово, слово та словосполучення. Намагаючись якимось розмежувати, класифікувати весь склад препозитивних одиниць, автори деяких робіт пропонують виділити особливий тип “перехідних”, “проміжних” морфем, так звані “полупрефікси” або “префіксоїди”. На думку прихильників цієї теорії, існують особливі словотвірні засоби з “дуже абстрактною семантикою”, близькою до словотвірного значення суфіксів та префіксів. Виходячи з положення про “проміжний”, перехідний характер деяких морфем, дослідники роблять різні висновки про особливості та склад цієї категорії одиниць.

Навіть сама “перехідність” розуміється по-різному¹. Таким чином, ця наукова проблема, незважаючи на тривалу історію її опрацювання, не має однозначної інтерпретації і залишається одним із важливих завдань сучасного мовознавства. Це й зумовлює актуальність пропонованої розвідки.

Метою статті є аналіз семантичних особливостей препозитивних іншомовних елементів, а також причин та результатів їх активізації у сучасній українській літературній мові. У дослідженні розглянуто три групи префіксів, а саме: 1) *анти-, проти-, контр-, де-*; 2) *супер-, ультра-, гіпер-, архі-*; 3) *квазі-, псевдо-*.

У системі сучасного словотворення останнім часом значне місце посідає іменникова префіксація. Це пов'язано з деякими внутрішньомовними та позамовними факторами. Щодо перших, - це процеси (кінець XIX - початок XX ст.) перетворення неподільних раніше запозичених основ в афіксальні. Як наслідок цього, відбулася активізація багатьох іншомовних препозитивних морфем {*анти-, архі-, супер-, ультра-, квазі-, суб-, екс-* та ін.) і набуті ними властивості стали поєднуватися з українськими основами. Мовні та соціальні причини саме такої активізації тісно переплітаються. Прискорений розвиток науки і техніки, необхідність номінації нових наукових, технічних, суспільних визначень, виникнення у зв'язку з цим різноманітних назв та

¹ Див. роботи М. Д. Степанової, Н. М. Шанського, Л. І. Райзенова, М. В. Черепанова, Н. Д. Андреева, В. Д. Араніна та ін.

термінів; зростання міжнародних, наукових та культурних контактів, збільшення та розширення кола перекладної наукової та художньої літератури, і як наслідок цього - посилення міжмовного взаємовпливу, взаємообміну не лише лексичними одиницями, а й словотвірними моделями: збагачення української мови запозиченнями, іншомовними лексичними одиницями, морфемами. Усі ці фактори вплинули на іменникове словотворення, зокрема - префіксацію. Влиття іншомовних препозитивних компонентів в українське словотворення сприяло поживленню префіксального способу творення іменників, активізації префіксів деяких семантичних груп.

В останні роки іменникова префіксація як засіб словотворення стала привертати більшу увагу дослідників. Це пояснюється зміною їх пасивної участі в системі словотворення іменників, що, в першу чергу, пов'язано з розширенням сфери префіксальних одиниць та активізацією деяких груп префіксів. У ХХ столітті посилюється процес збагачення нової лексики та зріст неологізмів, до того ж у словотворення вступають морфеми, які раніше траплялися лише як частини запозичених слів: *анти-*, *архі-*, *віце-*, *гіпер-*, *де-*, *інтер-*, *контр-*, *квазі-*, *нео-*, *пост-*, *ре-*, *суб-*, *супер-*, *ультра-*, *еко-*, *екстра-*.

Словники фіксують різну кількість іменників з препозитивними іншомовними морфемами. Так, "Український орфографічний словник (2005 р.)" налічує 66 слів з *анти-*, 10 - з *проти-*, 47 слів - з *контр-*, 19-з *де-*; 46 слів - з морфемою

супер-, 37 - з *ультра-*, 26 слів - з *гіпер-* та 7 - з *архі-*. Щодо *квазі-* та *псевдо-*, то їх, відповідно, 32 і 43. “Українсько- російський словник наукової термінології” зафіксував: 59 слів з препозитивною морфемою *анти-* (це є хімічні, фізичні та математичні поняття); 24 технічних терміна з морфемою *проти-*, 13 слів з *контр-* (хімічні, біологічні та медичні терміни). Група префіксів інтенсивності (*супер-*, *гіпер-*, *ультра-*, *архі-*), зафіксована словником у кількості 25 термінів з морфемою *супер-* (4 з них є технічні поняття, 2 - астрономічні, 4 - хімічні, 4 - медичні та 2 - юридичних терміна); з *гіпер-* - всього 5 термінів (*гіпергідратація* (біол.), *гіперглікемія* (вет.), *гіпердіагностика* (мед.), *гіперінфляція* (фін.), *гіперплазія* (-біол., мед.). З *архі-* маємо 4 релігійне поняття, а саме: *архієпископ*, *архієрей*, *архімандрит*, *архідиякон-*, 1 юридичне (*архіваріус*) та 1 біологічне (*архіплазма*). З *ультра-* зафіксовано 21 технічне та хімічне поняття. Група з препозитивними елементами *квазі-* та *псевдо-*, представлена такою кількістю: з *псевдо-* - 11 слів (2/3 з яких становлять медичні та біологічні поняття); з *квазі-* зафіксовано 10 слів (з них 1 фінансовий термін, 8 математичних та 1 фізичний). Отже, як засвідчують проаналізовані лексикографічні праці, участь препозитивних іншомовних компонентів у словотворчій системі української мови значно активізувалася.

Розглянемо групу префіксів, яку об'єднує загальна семантична негативність (протилежність, відмова, протидія): *анти-, проти-, контр-, де-*. Вони утворюються на початку ХХ ст. та укріплюються до 60-х років у результаті росту продуктивності таких префіксів та уточнення їх місця в системі іменникового словотворення. У цьому семантичному полі виділяються два найбільш загальних значення: 1) протидія кому-небудь, чому-небудь; 2) протилежність, заперечення кому, чому-небудь. Кожне з цих значень має свій склад префіксів та відповідних їм основ. Найбільш повно відображає семантику цього поля префікс *анти-*.

1. Значення “протидія” властиве префіксам *анти-, контр-, де-*.

Лнтіі - в загальнолітературній мові це значення {*анти-*}) активно проявляє себе у префіксах іменників суспільно-політичного характеру, які означають: а) яку-небудь течію, напрямок, систему поглядів; б) особистість, пов'язану з ними. Порівняйте: *антиіндустріалізм* - *антиіндустріаліст*; *антиелектрон* - *антиелектроницик*; *антиінтелек-туалізм* - *антиінтелектуаліст*; *антирадикалізм* - *антирадікал*; *антиферромагнетизм* - *антиферромагнетик*.

2. Значення “протидія” з відтінком “засіб проти чого-небудь” префікс *антиц-* набуває при утворенні термінів (переважно біологічних, медичних, а також хімічних, технічних

та ін.): *антибіоз, антивібратор, антивірус, антивітаміни, антигормон, антигравітація, антикаталізатори, антиіндуктор, антитермістор, антиферменти, антиокислювач, антиемульсія* та ін. Такі назви позначають речовини, препарати, мікроорганізми, предмети, які протидіють тому, що названо основою. Деякі з цих утворень є міжнародними термінами, але поділ на морфеми в українській мові дозволяє розглядати їх у групі аналогічних одноструктурних слів, утворених як шляхом чистої префіксації, так і префіксально-суфіксальним способом. Це свідчить про широкі словотвірні можливості префіксів.

Проти - значення “протидії” (іноді з відтінком “засіб проти чого-небудь”) властиве і префіксу *проти-*, який стає продуктивним на початку ХХ ст. у зв’язку з використанням його в термінології в якості кальки *анти-*, *антивірус* - *противірус*, *антидія* - *протидія*, *антиракет* - *протиракет*, *антитіла* - *протитіла*, *антишуми* - *протишуми*, *антиобліднювач* - *протиобліднювач*, *антифаза* - *протифаза*, *анти-елемент* - *протиелемент*. Незважаючи на нормативні рекомендації використовувати в деяких термінах префікс *проти-*, він не зміг витримати конкуренції *анти-*. *Проти-* зберігає лише потенційну продуктивність, яка підтримується не семантичною, а словотвірною спеціалізацією - його участю у префіксально-суфіксальному способі творення: *проти-природність*, *протизаконність*, *протиковзання*, *протитечія*. Він вказує на

протилежність того, що позначає твірне слово.

Контр - значення “протидія” притаманне і префіксу *контр-*. Слова з префіксом *контр-* найчастіше мають семантику дії-відповіді, вжитої з метою протидії, захисту, нейтралізації якої-небудь дії або знищення її результату. Наприклад: *контрнаступ*, *контрнапад*, *контрдія*, *контрміри*, *контрадаптація*, *контрманевр*, *контрбаланс*, *контрпоршень*. Окрему групу становлять утворення з основами типу: *контраргументи*, *контрдоводи*, *контрпроект*, *контрреферат*, *контртема*, *контрагент*, *контршаблон*, *контрструм*, *контртитул* та інші. Тут семантика реакції-відповіді не обов’язково передбачає “протидію”. Доказом цього є сучасне усне мовлення: “*Були всякого роду проекти та контрпроекти, заяви та контрзаяви*”. (Україна молода, 9 червня 2006).

Вільність поєднання *контр-* з розглянутими типами основ, легкість виникнення оказіональних утворень свідчить про продуктивність цього префікса в сучасній українській мові, про його значну структурну та семантичну самостійність. У термінології *контр-* використовується менш активно, ніж у загальноповсякденній лексиці. Найбільш чіткого значення протидії, відповідної дії набуває цей префікс у спортивній термінології (шахи, футбол, фехтування), наприклад: *контратака*, *контрнапад*, *контрзахват*, *контрманевр*, *контргра*, *контрприйом*, *контрогроза*.

1. Значення “протилежності (антипода), заперечення чого-кого- небудь”, друге значення цього семантичного поля притаманне префіксам *анти-*, *де-*. Воно особливо активізувалося в середині ХХ століття.

Анти2~. У результаті відкриттів у світовій науці (насамперед - у фізиці) в ХХ ст. з’явилася серія нових термінів з елементом *анти-* у значенні “антипода”, що сприяло укріпленню префікса в цьому значенні і в українській термінології. Як правило, префікс виражає заперечення поняття, названого всією мотивуючою основою. Отже, семантика похідного терміна безпосередньо складається з семантики мотивуючої основи і заперечення, закладеного у префіксі. Але до 50-х років таких термінів було небагато. У сучасному мовознавстві кількість таких термінів збільшується. Нові відкриття світової та вітчизняної науки сприяли регулярному використанню багатьох утворень з префіксом *антиг* в термінологіях: *антиатом*, *антиречовина*, *антигелій*, *антикатод*, *антисвіт*, *антиматерія*, *антиплазма*, *антипростір*, *антисонце*, *антигалактика*, *антизірки*, *антигормон*, *антигравітація*, *антизбіг*, *антиіндуктор*, *антикатод*, *антикаталізатор*, *антикуб*, *антиоксидант*, *антирух*, *антитіла*, *антипланета*, *антиколапс*. Безпосередній вплив на активізацію елемента *анти2-* у слов’янських мовах (зокрема в українській) засвідчили деякі нові явища соціальної дійсності, наприклад, “нигілістичні” течії у

мистецтві, літературі, соціології сучасного Заходу. Ось лише деякі приклади таких новоутворень: *антианкета, антипобут, антивиховання, антигуманність, антидіяльність, антидрама, антижиття, антиісторія, антинаука, антиспокій, антиприклад, антипроцес, антирелігія, антироман, антислова, антисхема, антиштамп, антиавтор.*

Утворення з *анти-* виникають не лише в наукових сферах загальнолітературної мови, але й в розмовно-побутовому стилі. Різноманітність та велика кількість таких слів свідчить про частотність та можливість поєднання *анти₂-* з будь-якою абстрактною назвою особи (окрім назв суспільних та наукових течій, напрямків та їх прихильників). Наприклад: *“Не знаю, як антисвіти, але антинаука, без сумніву, існує”*. (Демократична Україна, 10 жовтня 2006). *“Навіть найлютіші “анти” не показують кулаки”*. (Літературна Україна, 20 березня 2005). *“Діагноз такій формі агресії “антикризовиків” лікарі поки що не озвучили”*. (Україна молода, 20 березня 2007). *“Згубний вплив антиреклами на статистику вакцинації визнають і в Харківському центрі імунопрофілактики та імунореабілітації...”* (Україна молода, 20 листопада 2007).

Розглянутий матеріал дає можливість зробити висновок про досить високу продуктивність префікса *анти-*, його структурну та семантичну самостійність. Фактично, продуктивність одиниць *анти₁-* та *анти₂-* в утвореннях такого типу необмежена, а сам цей

елемент можна віднести до групи самостійних препозитивних елементів - такою високою є ступінь його аглютинативності, можливість поєднання з іменниками.

Активною одиницею цього поля, яка виражає значення протилежності, є і префікс *де-*. Це загальне значення виявляється в нього з відтінком “заперечення, відсутності, знищення чогонебудь”, поєднуючись, як правило, з абстрактними поняттями процесуального характеру. Такі основи активно вживаються в термінологічній лексиці, наприклад: *деавтоматизація, демінералізація, деполімерізація, деелектризація, деаерування, деактивація, девальвація, девулканізація, дегасація, дегидроз.*

У зв'язку з вищезгаданою західною течією “всезагального заперечення” в мистецтві та літературі в сучасних європейських мовах (зокрема і в українській), виникає цілий комплекс утворень з *де-*: *дегуманізація, деіндивідуалізація, дедраматизація, деідеологізація.* Наприклад: “Але потім влаштував демарш проти спроб “диктату” “помаранчевих”. (Україна молода, 10 листопада 2007). “Бурили свердловини на глибину 6 метрів для дегасації” (Україна молода, 20 листопада 2007). “Дебаланси вібромашин повинні обернутися в одному напрямку, що забезпечить інтенсивне переміщення по об'єму робочого контейнера”. (Вібрації в техніці і технологіях - № 4.- 2002). “Для Януковича дострокові вибори - це дестабілізація”. (Україна молода, 3 березня 2007). Таким чином,

частотність вживання утворень з *де* зі значенням заперечення в сучасній періодиці та наукових виданнях досить висока.

Аналізоване значення зближує префікс *де-* з префіксом *анти-*. Їх синонімічне співіснування, співвживання зумовлено причинами словотвірного характеру: на відміну від *анти-*, префікс *де-* поєднується, як правило, тільки з абстрактними назвами процесуального значення і переважно з основами іншомовного походження. Наприклад: *антипоет* та *депоетизація*; *антигерой* та *дегероїзація*; *антидрама* та *дедраматизація*; *аптиромантика* та *деромантизація* при відсутності “*депоет*”, “*дедрама*”, “*деромантика*” та ін. Порівняйте: “Дійсно, сучасний “антиідеологізм” або “деідеологізм”, пов’язаний із давньою та добре відомою традицією. Процес дегуманізації мистецтва є відображенням антигуманізації суспільства”. (Україна молода, 10 листопада 2006). Досліджуваний матеріал показав загальну продуктивність префіксів даної групи в сучасному іменниковому словотворенні. Слова з такими префіксами особливо часто трапляються у книжних сферах літературної мови. Найактивнішою одиницею розглянутого префіксального поля є префікс *анти-*. Він має два значення: - *антиц-* та *антиг*, які реалізуються залежно від з’єднання з тим або іншим типом слів. Висока продуктивність префікса *анти-*, яка виражається у вільному з’єднанні цього префікса з іменниками, та стандартність його семантики ведуть

до росту аглютинативності цього елемента, сприяють виходу його за межі словотвірного форманта та поступовому перетворенню в самостійний препозитивний елемент, близький за значенням та функцією до прикметника. Інші префікси задіяні в цьому процесі меншою мірою.

Також заслуговує на увагу група префіксів інтенсивності (*супергіпер-*, *ультра-*, *архі-*), яка уособлює загальне значення “найвищого ступеня будь-якої якості, стану, ознаки”. Ці префікси називають предмет або явище, що має вищу, порівняно з мотивуючим словом, якість або ж застосовується з більшою ефективністю: *ультраочі*, *супертитан*, *супермозок*, *гіперонний*. Антонімічними до згаданих вище префіксів виступають іншомовні префікси *суб-*, *інфра-*. *субконтинент*, *інфразор* [3, с.245].

Безпосередній вплив на активізацію цих префіксів в ХХ-ХХІ ст. справила соціальна дійсність: швидкий розвиток науки, техніки, економіки, поява нових, сучасних механізмів, пристроїв, препаратів, обладнання потребувало нових визначень. Саме тому стали пшроко використовуватися іменники з вищезгаданими префіксами. Переважно це слова різних галузей термінології, а також слова суспільно-політичного характеру: *ультраакустика*, *ультраглина*, *ультрамікроб*, *ультрапланктон*, *ультрарасизм*, *ультрафільтрація*, *суперпозиція*, *супермаркет*, *суперкомп'ютер*, *супергранула*, *супермонітор*, *супергенератор*, *гіпергідратація*,

гіпердіагностика, гіперінфляція, архідиякон, архіплазма, архієпископ. Утворення з префіксом *гіпер-* відомі лише термінології. Префікс *супер-* також не відрізнявся великою активністю до середини ХХ ст.

Утворення з *архі-* відомі в публіцистиці, наприклад: *“Очевидно, що розміри брами не вписувалися в ту масштабну будівельну і комерційну діяльність, що розгорнуло на території Лаври її нинішнє керівництво, на чолі з архієпископом Павлом, - ідеться в заяві прес- секретаря УПЦ КП архімандрита Євстратія”.* (Україна молода, 12 жовтня 2007). Як зазначалося вище, в термінології значення префікса в багатьох випадках набуває особливих, специфічних відтінків. Так, наприклад, за префіксом *ультра-* закріпилося значення “вищого, граничного ступеня малого розміру”. З такою семантикою він використовується в термінах хімії, біохімії, мікробіології. Морфема “*ультра*” в цих термінологіях вільно приєднується до будь-якого терміна, який стосується *ультрамікросвіту*: *ультрамікроаналіз, ультраструктура, ультраприскорювачі, ультрамікрохімія.* Сучасній термінології не властиві, як правило, дубльовані утворення з префіксами цієї групи. Кожен з них функціонує в певній галузі. Так, *супер-* використовується переважно в термінах авіації та космонавтики; *ультра*— в біохімії, мікробіології. Усе це дає підстави зробити висновки про поширення слів з вищезгаданими іншомовними препозитивними

елементами, які використовуються в загальнолітературному іменниковому словотворенні.

Препозитивні елементи *псевдо-*, *квазі-*, поєднуючись з іменниками, узагальнюють їх експресивно-негативну семантику неправдивості, фіктивності. Морфемі *псевдо-* та *квазі-* з являються в українській мові в ХУІІІ-ХІХ ст. та використовуються лише у складі запозичених слів, і тільки в кінці ХІХ ст. - на поч. ХХ ст. в результаті активних мовних факторів стають словотвірними формантами, включаючись в автохтонну систему словотворення. Назви осіб з початковими *квазі-*, *псевдо-*, у зв'язку зі своєю експресивною семантикою, характерні перш за все для суспільно-політичної сфери лексики Газети публіцистика, художня література та критика дають чимало прикладів таких словоутворень: *квазісоцієтист*, *квазігроші*, *квазіперіод*, *квазіпотенціал*, *квазіпохідна*, *квазірезистор* *квазісистема*, *псевдоноватор*, *псевдовчений*, *псевдогуманіст*, *псевдораціоналізатор* *псевдоперелом*, *псевдопластичність*, *псевдоподія*, *псевдореволюційність*, *псевдосклероз*, *псевдосфера*, *псевдотканина*. Як свідчить матеріал, будь-якого вибору специфічної закріпленості префіксів за тими чи іншими основами немає. Препозитивні елементи *квазі-* та *псевдо-* мають широку сферу термінологічного вживання, що, безумовно, пов'язано зі зростанням у ХХ ст. інтернаціональної термінології багатьох

наук. Наприклад: *“Причому, хвилеві фронти обох квазіхвиль мають форму площин, які проходять через вісь вертикального валу...”* (Вибрації в техніке и технологиях - № 4._ 2002). *“Вихідний процес пошкоджуваності, що характеризує лінійну швидкість процесу пошкоджуваності, можна представити як квазістаціонарний процес з математичним очікуванням...”* (Промислова гідравліка та пневматика - № 2.- 2003).

У деяких випадках важко встановити: запозичені терміни чи утворені на українській основі. Але суттєвим є те, що іншомовні морфеми, які входять до складу терміна, стали вже продуктивними в українській словотвірній системі. Так, терміни з префіксом *квазі-* відомі фізичній, лінгвістичній, математичній термінології. Префікс *псевдо-* широко використовується в хімії, медицині, геології, географії. Стабільність та чіткість семантики цих одиниць - джерело їх активного використання в іменниковому словотворенні, основа їх продуктивності, яка сприяє перетворенню цих дериваційних морфем у препозитивні частини, які близькі до самостійного слова.

Отже, семантичний та словотвірний аналіз розглянутих груп іменникових префіксів свідчить про деякі нові явища та процеси, притаманні іменниковій префіксації. XXI ст. посилює процес збагачення нової лексики та зріст неологізмів на українській основі: у словотворення включаються морфеми, які раніше

траплялися лише як частини запозичених слів - *анти-, архі-, гіпер-, квазі-, контр-, псевдо-, супер-, ультра-*. Такі іншомовні одиниці стали виконувати роль префіксів, зайнявши певне місце в системі української іменникової префіксації. Активне включення іншомовних препозитивних морфем в українське словотворення, їх синонімічність вітчизняним префіксам дають підставу розглядати їх усередині семантичних груп, які об'єднують препозитивні одиниці залежно від їх семантики та функції.

Збільшення продуктивності та регулярності префіксів сприяє росту аглютинативності таких одиниць та поступовому перетворенню їх в самостійні препозитивні частини, близькі за значенням та функціям до слова.

Література

1. Городенська К. Г. Префікси і префіксоїди в українській мові // Мовознавство. – 1986. – № 8. – С. 37-41.
2. Азарова Л.Є., Горчинська Л.В. Лінгвістичний статус препозитивних та постпозитивних компонентів іншомовного походження // Наукові записки ВДПУ. – Серія Філологія. – Вінниця. – 2002. – № 4. – С. 86-90.
3. Катиш Т.В. Терміни з інтернаціональними компонентами в мові української фантастики // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика. – Херсон. – 2007. – Вип. 5. – С. 243-246.